

IZ ZGODOVINE LJUDSKIH IGER NA SLOVENSKEM — I

Dušan Ludvik

1. »Jezusa poziblimo...« Božične duhovne igre so se razvile iz oficijev na božični dan. Pesmi »Puer natus...« in »Gloria in excelsis...« ter dialogi pastirjev so izhodiščne dramatične prvine, iz katerih se pozneje razraste cel ciklus. Tako imenovana »igra pri jaslicah« (ludus in cunabilis Christi — Krippenspiel) je nekakšen uvod vanj. Znani »Erlauer Spiele« s konca srednjega veka nam vsaj za silo lahko služijo za rekonstrukcijo takih iger. Njih podoba bi bila morda takale: Pismouki dvomijo o Jezusovem rojstvu — nastopi Jožef z Marijo in Jezusom na osliču — babica z zibko in babiškimi inštrumenti — pastirji s čredo, vojaki — kot konec pa prizor »zibanja Jezusa« (cfr. Nagl-Zeidler: Deutsch-österreichische Literaturgeschichte I, 359 ss., 351 ss.). Te božične igre, ki so jih uprizarjali povsem realistično, so bile močno priljubljene in razširjene ter so tudi zelo stare. Že prošt passavske dieceze, Gerhoh iz Reichersperga (1095—1169), graja običaj »zibanja«, češ da se po cerkvi razlega vekanje novorojenega Jezusa itd., kar ne sodi v božji hram (Vogt-Koch: Geschichte der Deutschen Litteratur, 1897, str. 66).

Ohranjena slovenska pesem (Kotnik v Nar. Slovencev, 105) in zibelka res še ne potrjujeta, da je bila »igra pri jaslicah« (ne »cerkveni obred«!) razširjena tudi pri nas, ako pa pritegnemo sem še božične pastirske pesmi (Štrekelj, SNP III), menim, da lahko vse to ohranjeno gradivo (pa najsi bo iz novejšje dobe) smatramo za ostanke stare božične »igre pri jaslicah«. Ta običaj bo treba pri nas šele raziskati, vendar ne samo s »poročili starih mamic« in z eventualnimi najdbami »pisanih virov« (Kotnik), ampak tudi s preiskovanjem ljudskega in cerkvenega slikarstva. Dokazano je, da so predstave ljudskih iger vplivale na cerkveno stensko in podobno slikarstvo (cfr. n. pr.: Weber, Geistliches Schauspiel und kirchliche Kunst, 1894, itd.), pri nas pa tudi na slikanje prizorov na panjske končnice (Kotnik, l. c., 119).

Kelemina pripominja (SE VI—VII, 328), da vzhodna Štajerska nima kaj pokazati na področju cerkvenih iger, vendar navaja besedi hempa, hempež iz Haimpel, t. j. neumni vrag iz velikonočnih iger. Pesem »Jezusa poziblimo...« je znana tudi pri Podčetrtku. Ali ne bi kazalo zapisati (zlasti, ako bi se potrdila moja gornja podmena), da so bile velikonočne in božične igre znane tudi na vzhodu današnje Slovenije, da pa se niso ohranile.

Zusammenfassung

ZUR GESCHICHTE DES VOLKSSCHAUSPIELES IN SLOWENIEN — I

1. Die mittelalterlichen Krippenspiele (ludus in cunabilis) sind in Slowenien nicht bezeugt. Man könnte sie vielleicht aus den halbdramatischen Schäferliedern, die zur Weihnachtszeit gesungen wurden, und aus dem Lied »Lasst uns das Kindlein wiegen«, erschliessen, da ja Schäferszenen einen Teil, das »Wiegen« aber den Schluss des Krippenspieles bildeten (in Deutschland schon im 12. Jahrhundert bezeugt). Vielleicht liessen sich dafür in der slowenischen Kirchen- und Volksmalerei Beweise finden.